

FN, världspolitiken och källorna. DagDok visar vägen

av Gunnel Torén

Gunnel Torén är bibliotekarie vid Dag Hammarskjöldbiblioteket vid Uppsala universitet. Hon har specialiserat sig på FN:s dokumentation och har utarbetat databasen DagDok

*The United Nations, world politics
and the sources.*

This article describes the process of creating DagDok - a web guide to UN documentation for students, librarians and scholars with an interest in United Nations documentation. DagDok is launched by the Dag Hammarskjöld Library at Uppsala University Library - a specialised library in the fields of United Nations studies, international relations, peace and conflict research, and political science. It is based on the experiences of the difficulties in retrieving sources from the United Nations and understanding its underlying structure and processes.

Dagligen når oss nyheter om FN:s insatser i Zimbabwe, Liberia, Sierra Leone, Darfur, Haiti, Irak, Afghanistan, om kampen mot terrorism, klimatförändringar, fattigdom, AIDS, illegal vapenhandel och kärnvapensprängningar, om försvar av mänskliga rättigheter och demokratiutveckling, bistånd till flyktingar och katastrofdrabbade, ja, allt det som ingår i den internationella arenans brokiga spektrum. Mer än någonsin tidigare har det arbete, som bedrivs inom Förenta Nationerna, väckt intresse och debatt och fått inflytande inte bara över den globala utvecklingen utan också över människors vardag.

Hur hitta fram till källorna?

Dessa FN-aktiviteter genererar hundratusentals dokument, rapporter, årsböcker och informationsskrifter både i tryckt och elektronisk form, och mängden informationsmaterial är både rikhaltig och svåröverskådlig.

Förenta Nationerna deklarerar som en viktig demokratisk princip, att information om dess verksamhet ska nå ut till alla medlemsländer. Redan från starten skapades därför ett världsomspännande nät av depåbibliotek, som gratis och regelbundet tar emot allt officiellt FN-tryck. Dag Hammarskjöldbiblioteket vid Uppsala universitetsbibliotek ingår i detta nätverk. Sedan 2003, när biblioteket dessutom övertagit UD:s FN-arkiv med heltäckande samlingar av alla dokument, är Dag Hammarskjöldbiblioteket numera det mest kompletta FN-biblioteket i Norden.

Under senare år har även den elektroniska publiceringen av dokument och rapporter ökat dramatiskt och gjort det möjligt att ta del av en mängd källmaterial via FN:s specialdatabaser och dess omfattande system av webbsidor.

Detta är ett oerhört värdefullt, spännande och informativt material, som ger bakgrundsinformation och förklarar viktiga skeenden inför avgörande beslut och agerande av världsorganisationen. Men hur ska man hitta rätt i detta myller av information? Våra erfarenheter på Dag Hammarskjöldbiblioteket visar att

det är svårt att hitta fram till källorna. Detta är ett problem för såväl bibliotekari- och informationsspecialister som för våra forskare, studenter och alla övriga med intresse för FN-frågorna.

Det är inte endast omfattningen av materialet, som skapat dessa svårigheter, utan uppbyggnaden, som inte följer för bibliotek kända mönster med en indelning i ämnesområden och undergrupper. FN-dokumentationen har vuxit fram under organisationens drygt 60-åriga existens och dokumenten följer organisationsstrukturen. Ett dokument sorteras således under det FN-organ, där en fråga behandlats vid ett givet tillfälle. Varje dokument får en unik kod, som speglar detta. Ett ärende kan exempelvis börja som en brevväxling, fortsätta som en utredning, finnas med i ett mötesprotokoll, innan det blir en resolution i ett huvudorgan för att remitteras vidare till något av FN:s program. Dokumentet ändrar således sin ordning i strukturen och därmed sin kod under ärendets gång. Saken kompliceras även av att flera FN-organ kan behandla samma fråga utifrån olika aspekter, vilket gör att en vanlig ämnesindelning ofta inte fungerar i sökningarna.

Att söka FN-information är således ett detektivarbete, som kräver goda kunskaper om Förenta Nationernas uppbyggnad och arbetsmetoder. Tillgängliga webbsidor, databaser och index är skapade med tanke på FN:s delegater, som har interna kunskaper och behov av att bevaka en fråga från sitt speciella perspektiv.

En guide till FN-dokumentationen

Mot bakgrund av detta har det här det länge funnits en efterfrågan på en klargörande och självinstruerande manual till detta viktiga informations- och forskningsmaterial, och på Dag Hammarskjöldbiblioteket hade vi under en lång tid fört diskussioner om, hur detta skulle kunna förverkligas. Som FN-biblio-

tekarie fick jag uppdraget att utforma en sådan manual genom ett projekt med bidrag från Utrikesdepartementet och Helge Ax:son Johnsons Stiftelse.

Arbetet påbörjades under våren 2001 och har utförts under 20% av en heltidsanställning.

Grundidén bygger på mina erfarenheter som FN-bibliotekarie från undervisning av studenter och bibliotekari- och arbetet med referensfrågor och samarbete med forskare. Där har det tydligt framgått att det behövs en förklarande och informativ bakgrund till varje typ av källa. Hur har dokumentet formats? Vilka FN-organ har arbetat med frågan? Var ska jag börja söka och i vilket skede? Vilken tyngd har dokumentet? Vad blir resultatet? Detta är frågor, som har en omedelbar koppling till en aktuell sökning och borde finnas med i en guide.

Den första fasen i projektet utgjordes därför av en genomgång av hela FN-systemets uppbyggnad och arbetsmetoder. Detta var ett nödvändigt klargörande, eftersom FN-materialet ej utgår från sakfrågan i sig, utan speglar organisationsstrukturen och handläggningen av ärendena.

Utifrån denna genomgång av verksamheten görs hänvisningar till den dokumentation, som utgår från den kommitté eller det organ, där frågan behandlats. Källmaterialet omfattar såväl förlagsutgivet material i form av handböcker och bibliografier som det officiella FN-trycket, ett urval av dokument som endast utgivits i stencilerad form och som elektroniska källor.

Under del tre av projektet utformades en ämnesinriktad portal till FN-organisationens huvudområden: internationell fred och säkerhet, ekonomisk och social utveckling, mänskliga rättigheter, humanitära insatser och internationell rätt. Detta möjliggör en sökmetodik, som ofta efterfrågas av ämnesexperter och forskare, eftersom den dels ger en bra översikt

över ett ämnes bevakning i FN, dels ger oerhörda tidsvinster, då man får resultatet av det som ofta kräver efterforskning i flera led.

Jag har gått igenom en stor mängd källmaterial samt varit i kontakt med olika ämnesexperter för konsultationer om manualens upplägg och utförande. Resor har företagits till FN-biblioteken i New York och Genève för inventering av tryckta källor och elektroniska resurser samt orientering om bibliotekens undervisning och handledning av FN-personal.

Elektronisk publicering den bästa lösningen

Under arbetet med detta projekt blev det tydligt att en elektronisk publicering i form av en ämnesdatabas för FN-dokumentation skulle ge oerhörda vinster. Dels skulle man därmed kunna länka direkt in till den mängd material, som finns publicerat i fulltext via FN:s officiella hemsidor, dels uppdatera och lägga till ny information och därigenom skapa aktuella och levande webbsidor.

För upprättande av en sådan databas anlås medel från Utrikesdepartementet.

Webbyrån Galax webb i Uppsala anlitas för den tekniska konstruktionen av databasen, webbdesign och administrationsverktyg. Denna del av projektet startade hösten 2003.

Efter ett nära och fruktbart samarbete mellan datatekniker och projektansvarig förelåg ett utkast till en databaserad version, och det omfattande arbetet med att föra över informationen från ett manus på ca 150 sidor till elektronisk form inleddes. För att ytterligare tydliggöra materialet utverkades rätten att använda illustrationer från FN:s omfattande bildarkiv.

Den avslutande fasen i arbetet inkluderade utarbetandet av en väl fungerande sökfunktion.

Resultatet blev en webbkarta med klickbara ingångar till olika avdelningar i databa-

sens struktur, en sökmotor som ger träffar på webbsidorna i systemet samt ett ämnesbaserat index.

Databasen lanserades i juni 2005 och finns nu publicerad som en fritt tillgänglig resurs under benämningen DagDok via Dag Hammarskjöldbibliotekets hemsida och kan även nås på följande länk: www.dagdok.org

DagDok är unik i sitt slag, eftersom det är en ämnesguide med flera funktioner. Den visar sökvägar, referenser och länkar till fulltextmaterial på FN:s officiella hemsidor och titlar i Dag Hammarskjöldbibliotekets online-katalog, samtidigt som den ger bakgrundsinformation om FN:s arbetsformer och verksamhetsområden och leder vidare till fördjupad informationssökning genom tips om index, specialdatabaser och ämnesportaler. Genom att den är rik till innehållet, har en tydlig och pedagogisk konstruktion och en tilltalande utformning samt en flexibilitet, som gör att den ständigt kan utökas och uppdateras, utgör DagDok ett utmärkt sökverktyg och en rik informationskälla till alla dem, som söker källmaterial från FN-organisationen och behöver information om FN-organisationens arbetsrutiner, verksamhetsområden och rapportering.

DagDok i internationell version

En första version av basen kunde visas upp vid ett besök på FN:s centrala huvudbibliotek, Dag Hammarskjöld Library i New York, i början av oktober 2004. Reaktionerna där var mycket positiva. Man såg med tillfredsställelse på vår strävan att göra FN-dokumentationen mer tillgänglig för våra användare och imponerades över det arbete, som lagts ner på att skapa en databas med inbyggd information om dokumentens koppling till FN:s arbetsformer.

Man efterlyste omedelbart en internationell version, som skulle kunna användas av FN:s depåbibliotek, framför allt i transitions-

stater och utvecklingsländer, där ämneskompetens och resurser saknas för att tillgängliggöra det omfattande FN-materialet.

2006 tilldelades Dag Hammarskjöldbiblioteket ett anslag på 150.000 kr från Folke Bernadotteakademien för att överföra DagDok till en internationellt anpassad version i engelsk översättning. Arbetet med detta projekt, som delvis genomfördes på FN:s största forskningsbibliotek i Genève, avslutades nyligen, och den internationella versionen kunde

lanseras vid årets bokmässan i Göteborg.

DagDok i internationell version är även den fritt tillgänglig på webbadressen www.dagdok.org/eng. Härmed möjliggörs en ökning av användbarheten, eftersom den nu är tillgänglig för den internationella publiken både lokalt för Dag Hammarskjöldbibliotekets ökande andel utländska studenter, forskare och besökare samt globalt för alla dem, som är intresserade av FN, världspolitiken och källorna.

Google är inte allt.

Upptäck Länkkatalogen!
20 000 utvalda länkar. På nätet sedan 1995.

bibliotek.molndal.se/webbkatalog

*Mölndals
stadsbibliotek
hus utan tak*